

BESCHERMING WEIDEVOGELLEGSELS IN NOORD-HOLLAND

Frans Parmentier*

Inleiding

Sedert begin jaren tachtig houden ook in Noord-Holland vrijwilligers zich bezig met nestbescherming, de laatste jaren in toenemende mate. Hulp hierbij wordt gegeven door de Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer (VNLB). VNLB stelt nestbeschermers ter beschikking aan vrijwilligers en boeren die daar om vragen. De nestbeschermers worden gemaakt door enkele vrijwilligersgroepen en tijdens onwerkbaar weer bij werkgelegenheidsprojecten. Daarnaast wordt er sinds 1988 een praktijkkursus georganiseerd voor mensen die graag

het 'vak' van weidevogelbeschermer willen leren. Medewerkers van de Stichting hebben veel contacten met weidevogelbeschermers in de provincie en zijn daarvoor redelijk goed in staat een overzicht te geven van de nestbescherming in Noord-Holland. In het onderstaande treft U een overzicht aan van de schaal waarop het de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden en met welk resultaat. In het kort zijn ook de indrukken over het voorjaar van 1989 vermeld. Een gedetailleerder verslag over 1988 is verkrijgbaar bij de VNLB. De gegevens voor dit artikel zijn verzameld en geordend door vrijwilligers. Voor hen die niet zo vertrouwd zijn met weidevogels en nestbescherming volgt eerst in het kort enige informatie.

Weidevogels en nestbescherming

Zoals de naam al zegt broeden weidevogels in weilanden, beter gezegd in graslanden. Ze broeden echter niet uitsluitend daar; een aantal soorten wordt ook aangetroffen in de duinen, in moerassen of op bouwlandpercelen. Het zwaartepunt van het broedbiotoop ligt evenwel op grasland.

Weidevogels omvatten de volgende soorten steltlopers:

Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur, Kemphaan en Watersnip.

De Wulp, een soort die sinds enkele jaren in 'boeren'grasland broedt, ontbreekt (nog?) in Noord-Holland. Daarnaast maken ook enkele eendesoorten hun legsel in grasland: Wilde Eend, Slobeend, Zomertaling, Krakeend en Kuifeend. Zangvogels onder de weidevogels zijn Veldleeuwerik, Graspieper en Gele Kwikstaart. Verder broeden in Noord-Holland op grasland ook niet onaanzienlijke aantallen Kluten, Visdiefjes, Kokmeeuwen en Patrijzen.

Het doel van nestbescherming is het voorkomen dat legfels verloren gaan tijdens beweiding of agrarische werkzaamheden zoals rollen, slepen, mestuitrijden en maaien. Belangrijk is dat legfels op tijd worden opgespoord en zodanig worden gemarkeerd, dat de boer kan zien waar ze liggen en gepaste maatregelen kan nemen. Eén daarvan is om het legfel heen maaien, zodat het legfel verborgen achterblijft in een grote pluk gras. Legfels op percelen die met koeien worden beweid lopen het gevaar te worden vertrapt. Dat kan worden voorkomen door over het nest een nestbeschermer te plaatsen. Dit rekje van betonijzer wordt er zo over gezet dat de vogel er ongestoord onder kan broeden zonder dat het vee de eieren kan vernielen. Veel boeren willen legfels sparen, maar het ontbreekt hen vaak aan tijd (zeker tijdens het maaien) of ervaring om ze op te zoeken. De legfels van Grutto, Tureluur en eenden zijn namelijk goed verborgen in het hoge gras. De meeste boeren stellen het dan ook op prijs als ze hulp krijgen van vrijwilligers.

Soms zijn boeren bereid het vee eerst te weiden op percelen waar geen vogels broeden. Daarna worden de koeien naar andere stukken gebracht zodra daar de (meeste) eieren zijn uitgekomen. Deze werkwijze noemen we 'perceelsbescherming'. Lang niet iedere boer bezit echter een dergelijke 'speelruimte' binnen zijn bedrijfsvoering. Ook hebben veel boeren zich nog niet verdiept in de mogelijkheden voor hun bedrijf.

Nestbescherming in Noord-Holland

In tabel 1 wordt het aantal landbouwbedrijven en personen vermeld die de laatste jaren betrokken zijn bij nestbescherming. Eveneens is de oppervlakte aan gras- en bouwland aangegeven waarop dat plaatsvond.

Tabel 1. Het aantal agrarische bedrijven, vrijwilligers, oppervlakte gras- en bouwland (ha) die sedert 1985 betrokken zijn bij bescherming van weidevogellegfels.

	<u>1985</u>	<u>1986</u>	<u>1987</u>	<u>1988</u>
Aantal bedrijven	65	60	82	105
Aantal vrijwilligers	72	65	70	111
Oppervlakte grasland	1300	1000	1250	1550
Oppervlakte bouwland	50	100	100	135

Al met al is het verheugend te constateren dat er in 1988 weer op een grotere schaal nestbescherming heeft plaatsgevonden dan in de voorgaande jaren, het aantal deelnemende landbouwbedrijven aanzienlijk is uitgebreid en het aantal actieve mensen is toegenomen. Dit laatste is mede het gevolg van de eerder genoemde praktijkkursus van VNLB. In 1988 heeft bescherming vooral plaatsgevonden ten noorden van het Noordzeekanaal.

Resultaten

Hoeveel legfels zijn er bescherrmd? Tabel 2 geeft een overzicht van het aantal legfels dat op grasland of op bouwland op de een of andere wijze is beschermd, en waarvan gegevens zijn bijgehouden.

Bij het zien van deze getallen bestaat de neiging een trend in de populatie-omvang aan te geven. Dat zou alleen verantwoord zijn als het alle jaren dezelfde percelen betreft. Voor de laatste twee jaren gaat dat min of meer op. Het lijkt dan ook verantwoord te stellen dat er in 1988 meer legfels van Kieviten, Grutto's en Tureluurs zijn aangetroffen dan in 1987. Opmerkelijk is dat op bijna 1100 ha vrijwel evenveel Tureluurs als Scholeksters hebben gebroed. De Kemphaan lijkt een achteruigang te vertonen; in 1988 ontbreken echter gegevens uit de Westwouderp=older en daar broedden in voorgaande jaren ook enkele Kempheenen. In 1988 zijn voor het eerst ook legfels van Gele Kwikstaart (voornamelijk op bollenland) en Zwarte Stern aangetroffen en beschermd.

Tabel 2. Het aantal in gras- en bouwland beschermde legfels in Noord-Holland.

<u>Soort</u>	<u>1985</u>	<u>1986</u>	<u>1987</u>	<u>1988</u>
Scholekster	156	147	164	124
Kievit	474	572	595	743
Grutto	278	245	309	351
Tureluur	66	52	71	107
Kemphaan	7	4	8	3
Watersnip	1	0	4	1
Kluut	19	10	6	8
Slobeend	42	20	28	32
Wilde Eend	33	28	40	50
Zomertaling	0	2	0	4
Krakeend	0	1	1	1
Graspieper	1	1	0	0
Veldleeuwerik	5	10	10	11
Gele Kwikstaart	0	0	0	12
Visdief	0	0	4	0
Zwarte Stern	0	0	0	1
Kokmeeuw	0	0	15	0
Meerkoet	5	14	24	32
Waterhoen	0	1	3	0
Tafeleend	1	0	0	0
Patrijs	1	3	2	1
Fazant	0	2	1	1
Opp. (ha)	1015	1000	1105	1085

De getallen uit tabel 2 zijn een sommatie van aantallen legfels op grasland en bouwland. Bekend is dat er zeer veel Kieviten en Scholeksters op bouwland kunnen broeden. Legfels op bouwland behoeven vooral bescherming tegen het bevuilen van de eieren met drijfmest en tijdens veldwerkzaamheden zoals het inzaaien van gewassen.

Wat komt er terecht van de beschermde legsels?

Uit de ons ter beschikking gestelde informatie van de personen die wekelijks de lotgevallen van de nesten onderzoeken blijkt dat bij de steltlopers tussen 65 (Kievit) en 80 procent (Tureluur) van de nesten uitkomt. Dit hoge percentage is mede de verdienste van nestbescherming. Wilde Eend en Slobeend zijn minder succesvol: tussen 50 en 65 procent van de legsels komt uit.

Wat zijn de voornaamste verliesoorzaken van de legsels?

Deze zijn vooral predatie (= het plunderen van een legsel door onder andere Zwarte Kraai, Ekster, Wezel, Hermelijn of Bunzing) en het verlaten van het nest. Vij Wilde Eend en Slobeend is het stukmaaien van het legsel (helaas) ook een belangrijke verliesoorzaak. Dit is het gevolg van het vaak laat broeden van deze soorten en het probleem deze nesten nog in het lange gras te kunnen vinden. Eendenesten verdienen volgens mij dan ook extra aandacht. Het slepen met een lang touw door het hoge gras vlak voor het maaien kan nog wel eens een broedende eend van het nest doen opjagen, waardoor het legsel is te lokaliseren. Ook het sparen van legsels tijdens het maaien (voornamelijk om het nest heen maaien) blijkt zeer de moeite waard te zijn: ruim 80(!) procent van de 242 legsels waarbij dat in de loop der jaren is gedaan kwam uit.

1989

Ondertussen zit het voorjaar van 1989 er weer op en beginnen de verhalen en gegevens binnen te druppelen. Ook dit voorjaar werd gekenmerkt door een vroege vestiging van een deel van de Kieviten, Grutto's en Tureluurs. Dat was maar goed ook, want op veel plaatsen is vroeg gemaaid, echter niet zo extreem als in 1988. Mijn inschatting is dat in Waterland-Oost de meeste percelen gemiddeld een week eerder zijn gemaaid dan normaal. Toch zal ongeveer 70 procent van de gruttolegsels op die vroeg gemaaide percelen voor het maaien uit zijn geweest. Bij de later broedende soorten zoals Tureluur en Slobeend kan dat percentage een stukje lager liggen. Gelukkig leek het weer in de periode dat veel legsels uitkwamen gunstig voor de pullen, zodat de verwachting is dat vele vliegvlug zijn geworden. Verheugend was een toestroom van meer dan 40 nieuwe personen die wilden beschermen. Ruim 300 nestbeschermers zijn voor 60 boeren rondgebracht of opgehaald. Daarnaast bestaat de indruk dat er in Waterland dit jaar veel Grutto's en wat minder Kieviten hebben gebroed. De gegevens van de weidevogelaars zullen de juistheid van deze veronderstellingen moeten toetsen.

- * Dit artikel is een saemnvatting van een eerder gepubliceerd verhaal in VNLB-Nieuwsbrief nr. 11, september 1989. Trans Parmentier was enkele malen de coördinator in Noord-Holland van de weidevogelbescherming.

N.B.: In tabel 2 ontbreekt de Kuifeend met resp. 2, 8, 5 en 2 legsels.

WEIDEVOGELS BESCHERMEN DOOR DE V.W.G. HET GOOI ?

Uit het bovenstaande verhaal heeft U een indruk kunnen krijgen van de werkzaamheden en de resultaten in Noord-Holland. In de tabellen zijn echter geen gegevens verwerkt uit de regio het Gooi en de Vechtstreek. De reden hiervan is niet dat er geen weidevogels zijn, maar ligt in het feit dat er nauwelijks of niet aan weidevogelbescherming wordt gedaan. Bij onze vogelwerkgroep is het tot op heden nog niet gelukt een coördinator hiervoor te vinden.

Deze weidevogelcoördinator zal tot taak hebben overzicht te krijgen waar de nesten beschermd kunnen worden, welke personen dat willen doen, regelen dat er nestbeschermers en stokjes voorradig zijn en dergelijke.

Het met elkaar in contact brengen van boeren en beschermers is wellicht zelfs de belangrijkste taak. Vanaf deze plaats doe ik dan ook een beroep op ieder lid van de V.W.G. eens te onderzoeken of dit wat voor hem/haar is.

Een coördinator moet toch te vinden zijn? Misschien is dit werk iets voor twee personen?

U houdt er bovendien veel leuke en interessante contacten aan over.

Van de Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer in Noord-Holland (VNLB) kunt U enige steun verwachten. Zo zal de VNLB in 1990 weer een cursus Bescherming Weidevogellegfels organiseren, worden er nestbeschermers ter beschikking gesteld, worden er mogelijkheden geboden ervaring op te doen bij ervaren weidevogelbeschermers en zullen gemaakte kosten kunnen worden vergoed

Voor meer informatie kunt U terecht bij Jelle Harder, Meteorenstraat 45, 1223 ER Hilversum. Telefoon 035-852842.